

U 44/2023 vp

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäättöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta

Perustuslain 96 §:n 2 momentin perusteella lähetetään eduskunnalle Euroopan komission 12 päivänä heinäkuuta 2023 tekemä ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevista vähimmäisvaatimuksista sekä neuvoston puitepäättöksen 2001/220/YOS korvaamisesta annetun direktiivin 2012/29/EU (uhridirektiivi) muuttamisesta sekä ehdotuksesta laadittu muistio.

Helsingissä 13.9.2023

Oikeusministeri Leena Meri

Erityisasiantuntija Katja Repo

EUROOPAN KOMISSION EHDOTUS EUROOPAN PARLAMENTIN JA NEUVOSTON UHRIDIREKTIIVIN 2012/29/EU MUUTTAMISESTA**1 Tausta ja tavoite**

Euroopan komissio on 12.7.2023 antanut ehdotuksen (COM(2023) 424 final) rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevan direktiivin 2012/29/EU muuttamisesta, jäljempänä uhridirektiivi. Direktiivissä vahvistetaan rikoksen uhrien oikeuksia, tukea ja suojelua koskevat vähimmäisvaatimukset. Uhridirektiivi hyväksyttiin vuonna 2012 ja sitä on sovellettu marraskuusta 2015 lähtien Tanskaa lukuun ottamatta kaikissa jäsenvaltioissa. Uhridirektiiviä ei ole muutettu sen voimaantulon jälkeen.

Uhridirektiivin hyväksyminen vuonna 2012 oli tärkeä kehitysaskel uhrien oikeuksien ja uhrikeskeisen oikeuden vahvistamisessa EU:ssa. Uhridirektiivi on yleinen, kaikkia rikoksen uhreja koskeva säädös, joka pitää sisällään säännökset rikosten uhrien oikeuksista, kuten tiedonsaanti-oikeudesta, uhrien yksilöllisiin tarpeisiin perustuvasta tuesta ja suojelusta, prosessuaalisista oikeuksista sekä oikeudesta saada rikosentekijältä korvaus rikosprosessin päätyttyä.

Uhridirektiiviä täydentää alakohtainen sääntely, joka perustuu uhridirektiiviin ja jota sovelletaan uhridirektiivin lisäksi. Alakohtainen sääntely täydentää direktiiviä huomioimalla tiettyjen rikostyyppien uhrien erityistarpeet antamalla näille uhreille lisäoikeuksia. Alakohtainen sääntely koostuu ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetusta direktiivistä (2011/36/EU), lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaalisen riiston sekä lapsipornografian torjumisesta annetusta direktiivistä (2011/92/EU), terrorismin torjumisesta annetusta direktiivistä ((EU) 2017/541) sekä muihin maksuvälineisiin kuin käteisrahaan liittyvien petosten ja väärennysten torjunnasta annetusta direktiivistä ((EU) 2019/713). Komissio on lisäksi antanut 8.3.2022 direktiiviehdotuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta (COM (2022) 105 final) sekä 19.12.2022 muutosehdotuksen ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta annetun direktiivin 2011/36/EU muuttamisesta (COM (2022) 732 final).

Käsillä oleva uhridirektiivin muutosehdotus liittyy komission vuonna 2020 antamaan uhrien oikeuksia koskevaan EU:n strategiaan (2020–2025) (COM/2020/258 final). Yksi strategiassa komissiolle asetettu tehtävä oli arvioida, onko uhridirektiiviä tarpeen tarkistaa, ja tarvittaessa ehdottaa direktiiviin tarvittavat muutokset. Komission 28.6.2022 hyväksymästä arviosta (SWD/2022/0179 final) käy ilmi, että uhridirektiivin positiivisista vaikutuksista huolimatta sen soveltamiseen liittyy tiettyjä ongelmia. Näihin ongelmiin on tarkoitus puuttua annetulla uhridirektiivin muutosehdotuksella.

Komission mukaan ongelmat liittyvät tiettyjen oikeuksien muotoilun epäselvyyteen ja epätarkkuuteen direktiivissä sekä jäsenvaltioiden suureen liikkumavaraan niiden saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä. Tämä on joissakin tapauksissa johtanut uhrien oikeuksien käytännön soveltamisen rajoittamiseen ja eroihin siinä, miten jäsenvaltiot ovat saattaneet direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöään.

Ehdotuksella on sekä yleisiä että erityisiä tavoitteita. Ehdotuksen yleisenä tavoitteena on edistää hyvin toimivaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden aluetta EU:ssa. Ehdotuksen erityisinä tavoitteina ovat: 1. parantaa merkittävästi uhrien tiedonsaantia; 2. parantaa suojelutoimenpiteiden mukauttamista uhrien tarpeisiin haavoittuvassa asemassa olevien uhrien turvallisuuden varmistamiseksi; 3. parantaa haavoittuvassa asemassa olevien uhrien mahdollisuutta saada erityistukea; 4. edistää uhrien osallistumista rikosoikeudellisiin menettelyihin; sekä 5. helpottaa mahdollisuutta saada korvaus rikosentekijältä kaikissa tapauksissa, sekä kansallisissa että rajat ylittävissä tapauksissa.

2 Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Direktiiviehdotus sisältää kolme artiklaa, joista ensimmäinen sisältää voimassa olevan uhridirektiivin muutosehdotukset. Toinen artikla sisältää säännökset direktiivin implementoinnista ja kolmas voimaantulosta.

Ehdotuksen 1 artikla pitää sisällään 17 muutosehdotusta. Ehdotuksista osa on kokonaan uusia artikloja ja osa muutoksia jo voimassa oleviin artikloihin.

Muutosehdotuksella (1) *lisättäisiin uusi 3 a artikla*, jossa säädettäisiin uhrien tukipuhelimesta. Artiklassa annettaisiin määräyksiä palvelun perustamisesta, palvelun saavutettavuudesta, luotamuksellisuudesta ja palvelun sisällöstä. Palvelua tulisi tarjota EU:n harmonisoituun palvelunumeroon liitetyn tukipuhelimen sekä muiden tieto- ja viestintäteknologioiden, kuten verkkosivujen kautta.

Muutosehdotuksella (2) *lisättäisiin uusi 5 a artikla*, jossa säädettäisiin rikosilmoituksen tekemisestä. Artikla sisältäisi säännökset ilmoituksen tekemisestä helposti ja saavutettavasti tieto- ja viestintäteknologioiden kautta sekä rikosepäilyistä ilmoittamisesta. Artikla sisältäisi myös säännökset säilönottotiloissa, kuten vankiloissa, tapahtuneiden rikosten ilmoittamisesta sekä tilanteista, joissa lapset ilmoittavat rikoksista.

Muutosehdotus (3) koski *voimassa olevan 8 artiklan muuttamista*. Kyseinen artikla koskee oikeutta käyttää uhrien tukipalveluja ja siihen tehtäisiin kaksi muutosta. Ensimmäinen muutos koski artiklan 2 kohtaa, joka korvattaisiin uudella sanamuodolla. Voimassa olevan sanamuodon mukaan jäsenvaltioiden on helpotettava uhrin ohjaamista uhrien tukipalveluihin rikosilmoituksen vastaanottaneen toimivaltaisen viranomaisen tai muiden asiaankuuluvien yksiköiden toimesta. Uuden sanamuodon mukaan jäsenvaltioiden olisi turvattava, että asiaankuuluvat yleiset tai erityistukipalvelut ottavat yhteyttä uhriin, jos 22 artiklassa tarkoitettu henkilökohtainen arviointi osoittaa uhrin olevan tuen tarpeessa ja uhri antaa suostumuksensa tukipalvelujen yhteydenottoon tai jos uhri pyytää tukea. Toisella muutoksella lisättäisiin uusi 6 kohta, jonka mukaan uhrien tukipalveluiden tulisi pysyä toimintakykyisenä kriisiaikana.

Muutosehdotus (4) koski *voimassa olevan 9 artiklan muuttamista*. Kyseinen artikla koskee uhrien tukipalveluista saatavaa tukea ja siihen tehtäisiin kolme muutosta. Ensimmäinen muutos koski artiklan 1 kohdan c alakohdan korvaamista uudella sanamuodolla. Voimassa olevan sanamuodon mukaan uhrien tukipalveluiden on tarjottava vähintään emotionaalista ja, jos sitä on saatavilla, psykologista tukea. Uuden sanamuodon lisäyksenä näitä tukimuotoja tulisi tarjota heti, kun tukipalvelu on saanut tiedon henkilön asemasta uhrina. Lisäksi jos psykologista tukea koskeva erityistarve on osoitettu 22 artiklassa tarkoitettulla henkilökohtaisella arvioinnilla, psykologista tukea on oltava saatavilla sitä tarvitseville uhreille niin pitkään kuin se on tarpeen. Toinen muutos koski artiklan 3 kohdan b alakohdan korvaamista uudella sanamuodolla. Uusi sanamuoto lisäisi rikostyyppejä, joiden uhrien erityistarpeisiin erityistukipalveluiden olisi kehitettävä ja tarjottava kohdennettua ja yhdenmukaista tukea, mukaan lukien psykologista apua ja

neuvontaa. Kolmas muutos koskisi uutta 4 kohtaa, jonka mukaan jäsenvaltioiden tulisi tarjota suojele- ja erityistukipalveluja vastaamaan erityistarpeita omaavien uhrien moninaisiin tarpeisiin.

Muutosehdotus (5) koskisi *uutta 9 a artiklaa*, joka koskee lapsille kohdennettuja ja yhdenmukaisia tukipalveluita. Artikla pitää sisällään säännökset lapsiystävällisten tukipalveluiden tarjoamisesta, saatavuudesta ja palveluiden sisällöstä.

Muutosehdotuksella (6) *lisättäisiin uudet 10 a ja 10 b artiklat*. Uusi 10 a artikla koskisi oikeutta apuun tuomioistuimissa. Uhreille tulisi tarjota tietoja ja emotionaalista tukea tuomioistuimen tiloissa. Uusi 10 b artikla koskisi oikeutta oikeudenkäyntimenettelyn aikana tehtyjen päätösten uudelleentarkasteluun. Uhreille olisi viipymättä ilmoitettava tietyistä oikeudenkäynnin aikana tehdyistä heihin suoraan vaikuttavista päätöksistä ja heillä olisi oikeus tällaisten päätösten uudelleentarkasteluun.

Muutosehdotus (7) koskisi *voimassa olevan 16 artiklan muuttamista*. Artikla koskee oikeutta rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa tehtävään päätökseen rikoksenteikijän velvoittamisesta korvauksen maksamiseen. Muutoksella korvattaisiin artiklan molemmat kohdat uudella sanamuodolla. Ehdotetun uuden 1 kohdan mukaan uhrilla on oikeus saada rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa kohtuullisessa ajassa päätös rikoksenteikijän velvoittamisesta korvauksen maksamiseen. Ehdotetun uuden 2 kohdan mukaan toimivaltaisten viranomaisten tulisi maksaa uhrille korvaus suoraan ilman aiheetonta viivytystä. Uhrin oikeus saada korvaus rikoksenteikijältä siirretään toimivaltaisille viranomaisille myönnetyn korvauksen määrän osalta.

Muutosehdotus (8) koskisi *voimassa olevan 17 artiklan muuttamista*. Artikla koskee toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksia. Ensimmäisen muutoksen mukaan, viranomaisten olisi voitava soveltaa mahdollisuuksien mukaan määräyksiä video- ja puhelinneuvotteluista ulkomailla asuvien uhrien rikosoikeudelliseen menettelyyn osallistumisen helpottamiseksi. Toisella muutoksella lisättäisiin uusi 4 kohta, jonka mukaan toimivaltaiset viranomaiset voisivat pyytää apua Eurojustilta ja siirtää sille tietoja muiden jäsenvaltioiden kanssa tehtävän yhteistyön toteuttamiseksi rajat ylittävissä tapauksissa.

Muutosehdotuksella (9) *lisättäisiin voimassa olevaan 21 artiklaan uusi 3 kohta*. Artikla koskee oikeutta yksityisyyden suojaan. Uudella säännöksellä varmistettaisiin, että uhrin henkilötietoja, joiden perusteella rikoksenteikijä voisi tunnistaa uhrin asuinpaikan tai muulla tavoin ottaa yhteyttä uhuriin ei suoraan tai välillisesti annettaisi rikoksenteikijälle.

Muutosehdotuksella (10) *muutettaisiin voimassa olevaa 22 artiklaa*, joka koskee uhrin henkilökohtaista arviointia erityisten suojelutarpeiden määrittämiseksi. Muutoksella artiklaan lisättäisiin suojelutarpeiden arvioinnin lisäksi erityisen tuen tarpeen arviointi, minkä myötä myös artiklan otsikointi muuttuisi. Artiklan muutokset pitäisivät sisällään lisäsääntelyä arvioinnin alkamishetkestä, kestosta sekä arvioinnin päivityksestä rikosprosessin aikana. Arvioinnissa huomioon otettavina tekijöinä olisivat jatkossa myös uhrin kokema syrjintä sekä suhde rikoksenteikijään ja rikoksenteikijän ominaisuudet. Erityishuomion kohteena olevien uhrien joukkoon lisättäisiin keskeisten kansainvälisten rikosten uhrin. Jatkossa lapsiuhrien arviointi toteutettaisiin uuden 9 a artiklassa tarkoitettujen tukipalveluiden piirissä.

Muutosehdotuksilla (11) ja (12) *muutettaisiin voimassa olevaa 23 artiklaa*. Artikla koskee erityissuojelun tarpeessa olevien uhrien oikeutta suojelemaan rikosoikeudellisten menettelyjen aikana. Artiklaan tehtäisiin teknisluontoinen muutos viittauksella naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta annettuun direktiiviin sekä lisättäisiin uusi 4 kohta. Lisäyk-

sellä turvattaisiin uhrien fyysinen turvallisuus rikosoikeudellisen menettelyn aikana lainvalvontaviranomaisten läsnäololla sekä välittömällä lähestymiskielloilla, lähestymiskielloilla ja suojelumääräyksillä.

Muutosehdotuksella (13) *lisättäisiin voimassa olevaan 24 artiklaan uusi 3 kohta*. Artikla koskee lapsiuhrien oikeutta suojeluun rikosoikeudellisten menettelyjen kuluessa. Muutoksella otettaisiin huomioon lapsen etu tilanteissa, joissa vanhempainvastuunkantaja on osallisena rikoksessa tai jos lapsiuhrien ja vanhempainvastuunkantajan välillä olisi mitä tahansa muita eturistiriitoja. Tällaisissa tilanteissa mikään suostumusta edellyttävistä toimista ei edellyttäisi vanhempainvastuunkantajan suostumusta.

Muutosehdotuksella (14) *lisättäisiin uudet 26 a–26 d artiklat*. Uusi 26 a artikla koskisi kansallisen koordinoinnin ja yhteistyön kautta toteutettavia toimintakäytänteitä direktiivissä säädettyjen palveluiden ja toimenpiteiden toteuttamiseksi. Uusi 26 b artikla koskisi sähköisiä viestintävälineitä. Säännöksellä varmistettaisiin, että uhrin voivat käyttää tiettyjä direktiivissä annettuja oikeuksia sähköisten viestintävälineiden kautta. Uusi 26 c artikla koskisi vammaisten uhrien oikeuksia. Säännöksellä turvattaisiin vammaisten uhrien yhtäläinen mahdollisuus käyttää 26 b artiklan mukaisesti sähköisiä viestintävälineitä sekä yhtäläinen mahdollisuus käyttää direktiivin soveltamisalaan kuuluvia menettelyjä sekä tukipalveluja ja suojelutoimenpiteitä. Uusi 26 d artikla koskisi oikeussuojakeinoja. Säännöksellä turvattaisiin uhreille tehokkaat oikeussuojakeinot tilanteissa, joissa heille direktiivin mukaan kuuluvia oikeuksia loukataan.

Muutosehdotuksella (15) *lisättäisiin uusi 27 a artikla*, joka koskee erityisiä velvoitteita naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan uhrien suhteen. Artiklassa säädettäisiin uhridirektiivin tiettyjen säännösten suhteesta naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta annettuun direktiiviin.

Muutosehdotus (16) *korvaisi voimassa olevan 28 artiklan* uudella sanamuodolla. Artikla koskee tietojen keräystä ja tilastoja. Artiklalla laajennettaisiin jäsenvaltioiden velvollisuutta kerätä, tuottaa ja jakaa tilastoja rikoksen uhreista. Komission lisäksi nämä tiedot pitäisi jatkossa saattaa yleisön saataviin.

Muutosehdotus (17) *korvaisi voimassa olevan 29 artiklan* uudella sanamuodolla. Artikla koskee komission suorittamaa raportointia. Kun kuusi vuotta on kulunut direktiivin voimaan tulosta, komissio toimittaisi Euroopan parlamentille ja neuvostolle raportin direktiivin soveltamisesta. Komissio voisi tehdä raportin yhteydessä lainsäädäntöehdotuksen.

3 Ehdotuksen oikeusperusta ja suhde toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteisiin

Direktiivin muutosehdotuksen oikeusperustaksi on määritelty Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 82 artiklan 2 kohdan c alakohta. Muutettava uhridirektiivi annettiin SEUT 82 artiklan 2 kohdan nojalla. SEUT 82 artiklan 2 kohdan mukaan Euroopan parlamentti ja neuvosto voivat tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen annetuilla direktiiveillä säätää vähimmäissäännöistä sikäli kuin se on tarpeen tuomioiden ja oikeusviranomaisten päätösten vastavuoroisen tunnustamisen sekä poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön helpottamiseksi rajat ylittävissä rikosasioissa. Näissä vähimmäissäännöissä otetaan huomioon jäsenvaltioiden oikeusperinteiden ja -järjestelmien erot. SEUT 82 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan nämä vähimmäissäännöt voivat koskea rikosten uhrien oikeuksia. Valtioneuvosto katsoo, että direktiiviehdotuksen oikeusperusta on asianmukainen.

Komissio katsoo ehdotuksensa noudattavan toissijaisuusperiaatetta. Komission mukaan vastavuoroisen tunnustamisen ja oikeudellisen yhteistyön tehokkuus edellyttää keskinäistä luottamusta muiden jäsenvaltioiden rikosoikeusjärjestelmiin. Jäsenvaltioiden olisi voitava luottaa toistensa oikeusjärjestelmien oikeudenmukaisuutta ja oikeutta koskeviin normeihin, ja kansalaisten olisi voitava luottaa siihen, että samoja vähimmäissääntöjä sovelletaan, jos he matkustavat tai asuvat ulkomailla. Kuten perussopimuksessa vahvistetaan, epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden oikeuksia sekä uhrien oikeuksia koskevien vähimmäisvaatimusten määrittäminen on keskeistä vastavuoroisen tunnustamisen edistämiseksi. Perussopimuksessa edellytetään, että EU pyrkii näillä osa-alueilla vahvistamaan tätä luottamusta jo etukäteen (ennen kuin luottamus muiden jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmiin on murentunut) (ehdotuksen perusteluosa s. 7). Komission mukaan uhridirektiivin ongelmat vaikeuttavat uhrien mahdollisuuksia käyttää direktiivin mukaisia oikeuksia ja heikentävät luottamusta kansallisiin ja muiden jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmiin. Heikko luottamus johtaa siihen, että kaikista rikoksista ei ilmoiteta, koska uhrin jättävät mieluummin rikosilmoituksen tekemättä. He eivät luota siihen, että toimivaltaiset viranomaiset ryhtyisivät rikosilmoituksen perusteella tarvittaviin toimiin. Tämä haittaa eurooppalaisen vapauten, turvallisuuden ja oikeuden perustuvan alueen moitteetonta toimintaa. Näiden ongelmien ratkaiseminen edellyttää direktiiviin tehtävää muutosta, joka voidaan toteuttaa vain EU:n tasolla (ehdotuksen perusteluosa s. 2).

Komissio katsoo ehdotuksensa olevan myös oikeasuhtainen tavoitteeseen nähden. Komissio on arvioinut direktiivin muutosehdotuksessa ehdotettuja toimenpiteitä vaikutustenarvioinnissa (SWD/2023/246 final). Vaikutustenarvioinnissa komissio on esittänyt kolme ratkaisuvaihtoehtoa jokaiseen erityistavoitteeseen. Ratkaisuvaihtoehdot on porrastettu sen mukaan, kuinka paljon vaihtoehto puuttuisi kansallisiin oikeusjärjestelmiin. Komission mukaan oikeasuhtaisuus on otettu huomioon jokaisen vaihtoehdon arvioinnissa. Lisäksi toimenpiteiden oikeasuhteisuutta on arvioitu ja testattu huolellisesti sidosryhmien kuulemisissa (ehdotuksen perusteluosa s. 8). Komissio on arvioinut tämän ehdotuksen yhdenmukaisuutta myös alakohtaisen lainsäädännön kanssa. Arviointi osoitti, että ehdotetut toimenpiteet täydentävät ja vahvistavat alakohtaista lainsäädäntöä (ehdotuksen perusteluosa s. 4–5).

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan direktiiviehdotuksen voidaan katsoa noudattavan toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteita.

4 Ehdotuksen vaikutukset

4.1 Ehdotuksen vaikutus Suomen lainsäädäntöön

4.1.1 Uhrien tiedonsaanti ja rikosten ilmoittaminen

Ehdotuksen uusi 3 a artikla edellyttäisi helposti saavutettavan, käyttäjäystävällisen, maksuttoman ja luottamuksellisen tukipuhelimen perustamista. Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa uhridirektiivin mukaiset uhrien yleiset tukipalvelut Suomessa vuosina 2018–2027 oikeusministeriön antaman julkisen palveluvelvoitteen nojalla. Rikosuhripäivystyksen palvelut kattavat jo pitkälti ehdotetun artiklan vaatimukset. Kielivalikoimaan liittyvä edellytys vaatii sen selventämistä, mitä tarkoitetaan yleisemmin käytetyillä kielillä.

Uuden 5 a artiklan 1 kohta edellyttäisi, että uhrin voivat tehdä rikosilmoituksen helposti saavutettavissa olevien, käyttäjäystävällisten tieto- ja viestintäteknologioiden avulla, mukaan lukien mahdollisuuksien mukaan toimittaa samalla todisteita. Esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 1 §:n mukaan esitutkintaviranomaisen on viipymättä kirjattava ilmoitus, kun esitutkintaviranomaiselle ilmoitetaan rikos tai tapahtuma, jota ilmoittaja epäilee rikokseksi. Laissa ei ole tarkempia

säännöksiä rikosilmoituksen tekemisestä. Rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisvelvollisuus ei riipu siitä, millä tavalla ilmoitus on tehty (HE 222/2010 vp s. 175).

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että uhrin voivat tehokkaasti ilmoittaa rikoksista, jotka on tehty säilöönottotiloissa. Voimassa olevan sääntelyn mukaan vangille ja tutkintavangille on annettava omalla kustannuksellaan mahdollisuus olla puhelimitse yhteydessä vankilan ulkopuolelle. Välttämättömien asioiden hoitamiseksi tai muusta erityisestä syystä puhelimen käyttö voidaan sallia korvauksetta. Vankeuslain (767/2005) esitöiden (HE 263/2004 vp, s. 178) mukaan välttämättömien asioiden hoitamisella tarkoitetaan esimerkiksi viranomaisasioita. Näin ollen vanki tai tutkintavanki voi tehdä rikosilmoituksen poliisin viihjepuhelimeen korvauksetta. Vankeuslain ja tutkintavankeuslain (768/2005) uudistaminen on parhaillaan käynnissä. Vankeus- ja tutkintavankeuslakeja uudistettaessa puhelija koskevia säännöksiä on tarkoitus esittää täsmennettäväksi siten, että oikeus soittaa viranomaisasiat korvauksetta säädettäisiin nimenomaisesti laissa. Vangeille ja tutkintavangeille voidaan myöntää lupa internetin ja sähköpostin käyttöön. Lainsäädäntöä uudistettaessa on tarkoitus esittää lupamenetelystä luopumisen ohella, että vangilla tulisi olla aina mahdollisuus saada oma älypuhelin haltuun ainakin vahvaa tunnistautumista varten. Tällöin rikosilmoitus on mahdollista tehdä myös poliisin internet-sivujen kautta. Vangille ja tutkintavangille on mahdollista myöntää myös poistumislupa poliisilaitoksella asiointia varten.

Säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 7 §:ssä säädetään säilöön otetun ulkomaalaisen oikeudesta käyttää puhelinta sekä hallitsemiaan sähköisiä viestintä- ja tallennelaitteita säilöönoton aikana. Säilöön otettu ulkomaalainen voi näin ollen tehdä rikosilmoituksen puhelimitse tai internetin kautta. Jos säilöön otetulla ulkomaalaisella ei ole omaa puhelinta, hän voi käyttää yhteydenpitoon säilöönottoyksikön yleisöpuhelinta aiheutuneita kustannuksia vastaan. Jos säilöön otettu ulkomaalainen on varaton, säilöönottoyksikkö järjestää hänelle mahdollisuuden ottaa yhteyttä lain 6 §:ssä tarkoitettuihin tahoihin. Muutosehdotuksesta saattaa aiheutua tarve täsmentää lain 6 § ja 7 §:n sääntelyä, jotta säilöön otetun mahdollisuus rikosilmoituksen tekemiseen varmistetaan kaikissa tilanteissa. Suomessa turvapaikanhakijoiden sekä tilapäistä suojelua hakevien ja saavien vastaanottokeskuksissa majoittuvien henkilöiden liikkumisvapautta ei ole rajoitettu ja he voivat tehdä rikosilmoituksen esimerkiksi käymällä poliisilaitoksella tai puhelimitse.

Artiklan 5 kohdassa edellytettäisiin varmistamaan, että rikoksista ilmoittavaan uhriin yhteydessä olevia viranomaisia kielletään siirtämästä uhrin oleskeluoikeutta koskevia henkilötietoja maahanmuuttoviranomaisille vähintään siihen asti, kunnes 22 artiklassa tarkoitettu ensimmäinen henkilökohtainen arviointi on saatu tehtyä. Artikla vastaa tältä osin komission ehdotusta naiseen kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta annetun direktiivin 16 artiklan 5 kohdaksi. Mainittu säännös ei sisälly neuvoston yleisnäkemykseen direktiivistä erityisesti siitä syystä, että säännöksellä katsottiin olevan mahdollisia vaikutuksia laittomasti maassa oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamisessa sovellettavia vaatimuksia ja menettelyitä koskevan direktiivin (2008/115/EY) sääntelyyn. Lisäksi on otettava huomioon, että Suomessa toimivaltaisia maahanmuuttoviranomaisia ovat Maahanmuuttoviraston lisäksi poliisi ja Rajavartiolaitos. Näin ollen tietojen välittämisen kiellon ulottaminen kaikkiin maahanmuuttoviranomaisiin olisi haasteellista.

Uusi 26 a artikla edellyttää jäsenvaltioita luomaan kansallisia erityisiä toimintakäytänteitä direktiivissä säädettyjen palveluiden ja toimenpiteiden toteuttamiseksi. Erityisillä toimintakäytänteillä on vähintään pyrittävä varmistamaan muun muassa uhrin yksilöllisen tarpeen mukainen tiedonsaanti sekä vangittuna tai säilöön otettuna olevan uhrin mahdollisuus tehdä rikosilmoitus ja mahdollisuus saada tukea ja suojelua. Ehdotuksen johdanto-osan kappaleiden 13 ja 14 mu-

kaan toimintakäytänteistä tulisi säätää lain tasoisesti tavalla, joka vastaa parhaiten jäsenvaltioiden kansallisia oikeusjärjestyksiä ja oikeuslaitoksen järjestämistä. Toimintakäytänteissä olisi annettava kattavasti yleisiä ohjeita siitä, miten uhridirektiivin mukaiset palvelut ja toimet järjestetään, ilman että puututaan yksittäisiin tapauksiin.

Ehdotetun 26 a artiklan 1 ja 2 kohdan määräysten toteuttaminen Suomessa voitaisiin mahdollisesti toteuttaa perustamalla pysyvä toimielin tai työryhmä, joka käsittelee artiklan sisältämiä kansallisia koordinaation ja yhteistyön toimintakäytänteitä, tai vaihtoehtoisesti tämä voitaisiin mahdollisesti toteuttaa sisällyttämällä toimintakäytänteiden käsittely jo jonkin olemassa olevan toimielimen tai työryhmän toimintaan.

Artiklan 3 kohta koskee tietojen keräämistä ja jakamista viranomaisten ja tukipalveluiden välillä. Kohta koskee myös henkilötietoja, joten sen yhteydessä on huomioitava henkilötietojen luovuttamiselle edellytyksiä asettava lainsäädäntö, kuten julkisuus- ja tietosuojalainsäädäntö. Voimassa oleva esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentti koskee asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalvelun tarjoajalle edellyttäen, että uhri on suostunut tietojen siirtämiseen.

4.1.2 Uhrien pääsy tuen piiriin

Ehdotuksen 8 artiklan 2 kohdan muutos asettaisi velvoitteen asiaankuuluville yleisille tai erityistukipalveluille ottaa yhteyttä uhriin, jos 22 artiklassa tarkoitettu henkilökohtainen arviointi osoittaa uhrin olevan tuen tarpeessa ja uhri antaa suostumuksensa tukipalvelujen yhteydenottoon tai jos uhri pyytää tukea. Uhrien tukipalveluihin ohjaamisesta säädetään esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentissa, jonka voi katsoa täyttävän ehdotuksen esitutkintaviranomaisia koskevan velvoitteen osalta. Lisäksi käytännössä Rikosuhripäivystys ottaa yhteyttä kaikkiin sille ohjattuihin asiakkaisiin oman palvelulupauksensa mukaisesti. Tukipalveluiden osalta asiasta ei kuitenkaan ole sääntelyä, eikä Rikosuhripäivystystä koskevaan yleiseen palveluvelvoitteeseen sisälly ehdotusta vastaavaa velvollisuutta.

Ehdotuksen 9 artiklan ensimmäinen muutos edellyttäisi tarjoamaan haavoittuvassa asemassa oleville uhreille maksutonta psykologista tukea niin kauan kuin on tarpeellista, jos tuen tarve on osoitettu 22 artiklassa tarkoitettulla yksilöllisellä arvioinnilla. On jossain määrin epäselvää, tulisiko erityistukipalveluiden vai yleisten tukipalveluiden tarjota ehdotuksen tarkoittamaa psykologista tukea. Rikosuhripäivystyksen toimintaan kohdennettu uhrien yleisten tukipalveluiden julkinen palveluvelvoite koskee vain emotionaalista tukea, ei psykologista tukea.

Artiklan toinen muutos edellyttäisi huomioimaan nykyistä laajemmin erilaisten rikosten uhrien erityistarpeet kehittämällä ja tarjoamalla heille kohdennettua ja yhdennettyä tukea. Ehdotuksen edellyttämät eri uhriryhmille kohdennetut tukipalvelut voidaan mahdollisesti toteuttaa olemassa olevien palvelujen kautta. Kohdan merkitystä täytyisi kuitenkin arvioida tarkemmin, jotta voitaisiin arvioida sen vaikutuksia lainsäädännön tai resurssien muutostarpeisiin.

Uusi 9 a artikla asettaisi jäsenvaltioille velvoitteita kehittää lapsia varten suunniteltuja erityispalveluita. Suomessa on otettu käyttöön niin kutsuttu Barnahus-malli, joka täyttää jo kattavasti artiklan edellytyksiä. Lasten oikeuspsykologian ja -psykiatrian yksiköiden toiminta perustuu lapseen kohdistuneen seksuaali- ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annettuun lakiin (1009/2008). Yksiköissä tehdään monialaista yhteistyötä ja niissä toimii eri alojen ammattilaisia. Lain mukaan yksiköt antavat virka-apua poliisille, syyttäjälle ja tuomioistuimille lapseen kohdistuneiden seksuaali- ja väkivaltarikosepäilyjen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi. Valtio korvaa toimintaan liittyvät kustannukset. Nämä yksiköt toimivat Barnahus-mallin mukaisesti. Alle 16-vuotiaiden lasten somaattiset seksuaalirikostutkimukset on yleensä kes-

kitetty lasten erikoissairaanhoidon yksiköihin ja 16 vuotta täyttäneiden tutkimukset Seri-tuki-keskuksiin kaikkien yliopistollisten sairaaloiden alueella. Kohdan merkitystä täytyisi kuitenkin arvioida tarkemmin, jotta voitaisiin arvioida sen vaikutuksia lainsäädännön tai resurssien muutostarpeisiin.

4.1.3 Uhrien erityiset tuki- ja suojelutarpeet

Uhridirektiivin 22 artiklan 1 kohtaa koskevalla muutosehdotuksella laajennettaisiin artiklassa säädettyä uhrin suojelutarpeen arviointimenettelyä koskettamaan myös uhrin tukitarpeiden selvittämistä. Suojelutarpeiden arvioinnista säädetään esitutkintalain 11 luvun 9 a §:ssä. Säännöksen mukaan esitutkintaviranomaisen on ilman aiheutonta viivytystä arvioitava, onko asianomistaja asiaa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä käsiteltäessä erityisen suojelun tarpeessa sekä arvioitava, ovatko 2 momentissa luetellut suojelutoimenpiteet tarpeen. Arviointia tehtäessä on otettava huomioon asianomistajan käsitys toimenpiteen tarpeellisuudesta.

Kuten naiseen kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumiseksi annettua direktiiviehdotusta koskevassa valtioneuvoston U-kirjelmässä (U 32/2022 vp, s. 18) on vastaavan tyyppisen ehdotuksen osalta arvioitu, kansallisessa lainsäädännössä tukipalveluihin ohjaaminen on kytetty uhridirektiivin mukaiseen henkilökohtaiseen arviointiin. Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on tiedusteltava asianomistajalta, suostuuko hän yhteystietojensa välittämiseen asianomistajien tukipalveluiden tarjoajalle, ja asianomistajan suostuessa siihen välitettävä yhteystiedot ilman aiheutonta viivytystä, jos asianomistajan 11 luvun 9 a §:n nojalla arvioidaan olevan erityisen suojelun tarpeessa taikka rikoksen luonne tai asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet sitä muuten edellyttävät. Esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n nojalla tehtävässä henkilökohtaisessa arvioinnissa ei kuitenkaan varsinaisesti arvioida uhrin tarvetta saada tukipalveluja tai uhrin tukea koskevia yksilöllisiä tarpeita.

Muutosehdotuksen myötä 22 artiklan edellytykset koskettaisivat myös tukitarpeiden arviointia. Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentin laajan sanamuodon (”tai asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet sitä muuten edellyttävät”) voidaan katsoa edellyttävän esitutkintaviranomaisen arviointia uhrin tukitarpeiden osalta (ks. myös HE 66/2015 vp, s. 38–39). Muutosehdotus edellyttää kuitenkin tarkempaa arviointia siitä, täyttäisikö esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 3 momentin sanamuoto uuden tukitarpeiden arviointia koskevan vaatimuksen.

Uusi 22 artiklan 1 a kohta velvoittaisi, että esitutkintaviranomaisten ensimmäisen arvioinnin jälkeen erityisten tuki- ja suojelutarpeiden jatkoarviointi tulee tehdä uuden 26 a artiklan mukaisesti viranomaisten yhteistyössä menettelyn vaiheesta ja uhrien yksilöllisistä tarpeista riippuen. Esitutkintalain 11 luvun 9 a §:ssä säädetään tällä hetkellä vain syyttäjän kuulemisesta. Säännöksen 3 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on kuultava syyttäjää erityisen suojelun tarpeesta ja 2 momentin 2–5 kohdassa tarkoitettujen toimenpiteiden tarpeellisuudesta, jos asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet tai rikoksen laatu sitä edellyttää. Uusi 1 a kohta edellyttäisi siten lainsäädännön muuttamista.

Voimassa oleva esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n 1 momentti sisältää voimassa olevan uhridirektiivin 22 artiklan 2 ja 3 kohtien vaatimukset arvioinnissa huomioon otettavista asioista. Momentin mukaan arvioinnissa on otettava huomioon etenkin asianomistajan henkilökohtaiset olosuhteet ja rikoksen laatu. Arvioinnissa yksityiskohtaisemmin huomioon otettavia seikkoja on käsitelty säännöksen esitöissä (HE 66/2015 vp, s. 46). Muutosehdotuksella tehtäisiin lisäyksiä sekä 2 että 3 kohtaan. Uhrin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin luettaisiin jatkossa myös merkitykselliset syrjintäkokemukset, myös silloin, kun syrjintä perustuu useiden perusteiden, kuten biologisen tai sosiaalisen sukupuolen, iän, vammaisuuden, uskonnon tai vakaumuksen, kielen, rodun, yhteiskunnallisen tai etnisen alkuperän taikka seksuaalisen suuntautumisen, yhdistelmään. Lisäksi

22 artiklan arviointi laajennettaisiin kattamaan uhrin suhde rikoksenteikijään ja rikoksenteikijän ominaisuudet. Erityistä huomiota olisi kiinnitettävä rikoksenteikijän aiheuttamaan riskiin, mukaan lukien väkivallan riski, ruumiinvamman riski, aseiden käyttö, järjestäytyneessä rikollisryhmässä mukanaolo, huumeiden tai alkoholin väärinkäyttö, lasten hyväksikäyttö, mielenterveysongelmat, vainoaminen, uhkauksen ilmaiset tai vihapuhe. Muutokset edellyttäisivät todennäköisesti esitutkintalain muuttamista. On lisäksi otettava huomioon, että muutos voi edellyttää myös rikoksenteikijää koskevien valtiosääntöisesti arkaluontoisten henkilötietojen käsittelyä (ml. erityiset henkilötietoryhmät) ja muutosta olisi arvioitava tarkemmin myös tietosuojasääntelyn osalta.

Artiklan 3 kohta koskee erityisen huomion kohteena olevia uhreja. Uutena ryhmänä otettaisiin huomioon keskeisten kansainvälisten rikosten uhrin. Ehdotuksen perusteella ei ole täysin selvää, mitä artiklassa viitatuilla keskeisillä kansainvälisillä rikoksilla tarkoitetaan. Käsitteellä viitataan mahdollisesti Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön (SopS 56/2002) 6–8 a artikloissa tarkoitettujen rikosten uhreihin. Näitä rikoksia ovat joukkotuhonta, rikokset ihmisiin vastaan, sotarikokset sekä hyökkäysrikos. Kyseisistä rikoksista säädetään rikoslain 11 luvussa (212/2008). Luvussa säädetään myös rangaistaviksi tahdonvastaisen katoamisen toteuttaminen ja kidutus, joita koskeva sääntely perustuu kansainvälisiin yleissopimuksiin ja jotka ovat rikoslain 1 luvun 7 §:n soveltamisesta annetussa asetuksessa (627/1996) Suomessa säädetty kansainvälisiksi rikoksiksi.

Artiklan 7 kohtaan lisättäisiin velvollisuus päivittää henkilökohtainen arviointi säännöllisin väliajoin tuki- ja suojelutoimenpiteiden ajantasaisuuden varmistamiseksi. Voimassa olevan direktiivin mukainen sääntely edellyttää arvioinnin päivytystä vain silloin, kun arvioinnin perusteena olevat seikat ovat muuttuneet merkittävästi. Voimassa oleva esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n 4 momentti edellyttää arvioinnin tekemistä uudelleen, jos arvioinnin perusteena olevat seikat muuttuvat merkittävästi. Arviointi voidaan tehdä uudelleen myös, jos siihen on muuten perusteltua aihetta. Muutos edellyttäisi todennäköisesti lainsäädäntömuutosta.

Ehdotuksella lisättäisiin 23 artiklaan uusi 4 kohta, joka koskisi toimenpiteitä uhrin fyysiseksi suojelemiseksi. Muutoksen edellyttämä lainvalvontaviranomaisten jatkuva tai väliaikainen läsnäolo rikosoikeudellisen menettelyn aikana uhrin fyysiseksi suojelemiseksi voidaan poliisin osalta katsoa toteutuvan poliisilain (872/2011) 2 luvun 10 §:n 3 momentin poliisin toimivaltuudella suojella henkilöä tai vartioida paikkaa henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvan rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Muutosehdotus saattaisi kuitenkin aiheuttaa tarpeen muuttaa lainsäädäntöä.

Edellä selostettuihin muutosehdotuksiin liittyy läheisesti ehdotuksen 21 artiklan uusi 3 kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että rikoksenteikijälle ei suoraan tai välillisesti anneta uhria koskevia henkilötietoja, joiden avulla rikoksenteikijä voi määrittää uhrin asuinpaikan tai muutoin ottaa yhteyttä uhriin millään tavalla. Esitutkintalain 4 luvun 15 §:n 3 momentin mukaisesti asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) 11 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetuista tiedoista. Näitä tietoja ovat asianomistajan salassa pidettävät osoite-, puhelin- ja muut vastaavat yhteystiedot, jos tiedon antaminen vaarantaisi asianomistajan turvallisuutta, etuja tai oikeuksia. Asianomistajan yhteystiedot voidaan jättää luovuttamatta esitutkinnassa myös julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan nojalla.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisesti asianosaisen, todistajan tai muun kuultavan yhteystietoja ei oteta haastehakemukseen tai valituskirjelmään sellaisinaan, vaan ne on ilmoitettava tuomioistuimelle soveltuvalta tavalla. Oi-

keudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007, oikeudenkäynnin julkisuuslaki) 12 §:n 2 momentissa säädetään, että asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa julkisuuslain 11 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetuista tiedoista. Lisäksi 9 §:n 1 momentin 5 kohdan ja 24 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla yhteystiedot sisältävä oikeudenkäyntiasiakirja ja tuomion osa voidaan julistaa salaiseksi. Julkista ratkaisua koskevan 26 §:n 2 momentin mukaan 9 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja tietoja ei saa ottaa julkiseen ratkaisuun, ellei siihen ole erityisen painavaa syytä. Muutosehdotus edellyttäisi kuitenkin ehdotonta kieltoa luovuttua uhrin yhteystietoja. Voimassa oleva lainsäädäntö ei todennäköisesti täysin täyttäisi ehdotetun sääntelyn vaatimuksia.

4.1.4 Osallistuminen rikosprosessiin ja tehokkaat oikeussuojakeinot

Uusi 10 b artikla edellyttäisi, että uhreilla on mahdollisuus saattaa oikeudenkäynnin aikana tehty tiettyjä direktiivissä uhrille kuuluvia oikeuksia koskeva päätös uudelleentarkasteltavaksi. Tällaisia päätöksiä olisivat ainakin 7 artiklan 1 kohdan mukainen päätös liittyen tulkkaukseen oikeuden istunnoissa sekä 23 artiklan 3 kohdan mukainen päätös oikeudenkäyntimenettelyn aikana toteutettavista suojelutoimenpiteistä.

Ehdotuksen perusteella jää epäselväksi, mikä ehdotetun artiklan 1 kohdan a alakohdan suhde olisi voimassa olevan uhridirektiivin 7 artiklan 7 ja 8 kohtaan, jotka koskevat tulkkauksen tai käännöksen antamatta jättämistä koskevan päätöksen riitauttamista ja tämän riitautuksen käsittelyn kestoa. Lisäksi ehdotuksen perusteella jää epäselväksi, onko artiklassa tarkoitus antaa uhreille ehdoton muutoksenhakumahdollisuus artiklassa tarkoitettuihin päätöksiin kesken oikeudenkäynnin huolimatta siitä, että 10 b artiklan 2 kohdan mukaan menettelysäännöt, joiden nojalla uhrin voivat pyytää 1 kohdassa tarkoitettujen päätösten uudelleentarkastelua, määritetään kansallisessa oikeudessa.

Tulkkauksen järjestämisestä ja tulkkausta koskevasta päätöksestä säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (6 a luvun 2 §:n 3 momentti ja 11 luvun 13 §:n 2 momentti). Tulkkausta koskevasta päätöksestä valitetaan pääasian yhteydessä (oikeudenkäymiskaaren 25 luvun (165/1998) 1 §:n 3 momentti). Todistelua koskevaan muutoksenhakuun sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun (732/2015) 68 §:ää, jonka pääsäännön mukaan todistelua koskevaan päätökseen haetaan muutosta pääasian yhteydessä. Säännöksen 3 momentin poikkeuksen mukaan tuomioistuin voi määrätä, että päätökseen haetaan muutosta erikseen, jos päätöksen sisältö huomioon ottaen muutoksenhaku pääasian yhteydessä olisi hyödytöntä ja asianomaisen henkilön oikeusturva edellyttää erillistä muutoksenhakuoikeutta tai jos siihen on muuten erittäin painavat syyt. Muihin kuin todistelua koskeviin käräjäoikeuden käsittelyratkaisuihin saa oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan hakea muutosta valittamalla vain, jos se on nimenomaisesti sallittu. Laissa ei säädetä erillisestä ja ehdottomasta muutoksenhakuoikeudesta 23 artiklan 3 kohdan a–c alakohtien mukaisia toimenpiteitä koskevasta päätöksestä.

Muutosehdotuksella tehtäisiin 16 artiklaan kaksi muutosta. Artikla koskee oikeutta rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa tehtävään päätökseen rikoksenteikijän velvoittamisesta korvauksen maksamiseen. Ehdotetut muutokset edellyttäisivät useita merkittäviä muutoksia rikosvahinkolakiin (1204/2005) ja joitakin muutoksia oikeudenkäynnistä rikosasiassa annettuun lakiin.

Artiklan 1 kohdan muutoksella poistettaisiin voimassa olevan artiklan poikkeus rikosasian ja vahingonkorvausasian eriyttämisestä omiksi prosesseikseen, jos korvauspäätös kansallisen oikeuden mukaan tehdään toisessa oikeudellisessa menettelyssä. Muutoksen johdosta tällainen poikkeus ei olisi enää mahdollinen, vaan jäsenvaltioiden olisi huolehdittava siitä, että uhrilla on oikeus saada rikosoikeudellisen menettelyn kuluessa kohtuullisessa ajassa päätös rikoksenteikijän velvoittamisesta korvauksen maksamiseen.

Pääsääntöisesti uhrin vahingonkorvausvaatimukset voidaan Suomessa käsitellä rikosasian käsittelyn yhteydessä (oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 1 §). Joissakin tilanteissa vahingonkorvausasia voidaan kuitenkin erottaa käsiteltäväksi omassa prosessissaan (oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 3 luvun 3 §). Tämä voi olla perusteltua esimerkiksi silloin, kun vahingonkorvausasian käsittely muodostuu huomattavan laajaksi suhteessa rikosasian käsittelyyn, jolloin rikosasian käsittely ja siten myös ratkaisu tarpeettomasti pitkittyy, mikä voi olla ongelma erityisesti silloin, kun rikoksenteijä on vangittu. Lisäksi vahingonkorvausvaatimuksen ratkaiseminen voi edellyttää huomattavasti enemmän selvittämistä kuin syyteasia, esimerkiksi lääketieteellisten syy-yhteyksien tai yrittäjän ansionmenetyksen osalta. Näin ollen velvollisuus käsitellä vahingonkorvausasia kaikissa tapauksissa samassa yhteydessä rikosasian kanssa voisi johtaa prosessien pitkittymiseen, rikosvastuun toteutumisen viivästymiseen ja prosessin osapuolienkin kannalta ei-toivottuihin lopputuloksiin.

Artiklan 2 kohdan muutoksella asetettaisiin velvollisuus toimivaltaisille viranomaisille maksaa myönnetty korvaus suoraan uhrille ilman aiheetonta viivytystä. Uhrin oikeus saada korvaus rikoksenteijältä siirretään toimivaltaisille viranomaisille myönnetyn korvauksen määrän osalta. Voimassa olevan sanamuodon mukaan jäsenvaltioiden on edistettävä toimenpiteitä, joilla rikoksenteijää kannustetaan maksamaan uhrille asianmukainen korvaus. Ehdotuksen tarkempi sisältö jää epäselväksi.

Ehdotuksen perusteluosan mukaan jäsenvaltion olisi maksettava rikoksenteijän maksettavaksi määrätty korvaus uhrille suoraan välittömästi tuomion jälkeen (s. 19). Mikäli tällä tarkoitetaan, että toimivaltaisen viranomaisen olisi maksettava korvaus automaattisesti heti tuomion tultua lainvoimaiseksi, se edellyttäisi useita merkittäviä muutoksia rikosvahinkolakiin. Rikosvahinkolain mukainen korvaus uhrille on toissijainen (19, 26 ja 27 §), minkä vuoksi korvauksen maksaminen voi edellyttää selvitystä korvauksista, jotka uhri on saanut tai ilmeisesti oikeutettu saamaan saman vahingon johdosta muun lain tai vapaaehtoisen vakuutuksen perusteella. Erityisesti 27 §:n 2 momentti olisi tältä osin ongelmallinen. Rikosvahinkolain 30 §:n 1 momentin mukaan Valtiokonttorin on otettava päätöksensä perustaksi tuomioistuimen asiassa antama ratkaisu. Koska tuomioistuimen määräämä korvaus voi perustua myöntämiseen tai olla selvästi vakiintuneen korvauskäytännön vastainen, Valtiokonttorilla on kuitenkin mahdollisuus poiketa tuomioistuimen ratkaisusta. Valtionkonttorin on kuitenkin ilmoitettava päätöksessään poikkeamisen perusteet (30 § 2 mom.). Ehdotetussa säännöksessä viitataan ”myönnettyyn korvaukseen”, jolla ilmeisesti tarkoitetaan tuomioistuimen määräämää korvausta. Rikosvahinkolaissa useille korvauksille on säädetty enimmäismäärä, joka toisinaan jää tuomioistuimen rikoksenteijän maksettavaksi määrättyä korvausta pienemmäksi. Jos ehdotettu säännös hyväksyttäisiin sellaisenaan, myös enimmäismääriä koskevaa rikosvahinkolain sääntelyä tulisi muuttaa.

Toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksia koskevaan 17 artiklaan tehtäisiin kaksi muutosta. Video- ja puhelinneuvotteluita koskevien määräysten osalta poistettaisiin viittaus keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä 29 päivänä touko-kuuta 2000 tehdyn yleissopimuksen määräyksiin. Lisäksi alakohta koskisi muutoksen myötä yleisesti uhrin osallistumisesta rikosoikeudelliseen menettelyyn, kun taas voimassa olevan b alakohtan sanamuoto koskee tällä hetkellä vain uhrien kuulemista.

Toinen muutos koskisi yhteistyötä ja tiedonsiirtoa kansallisten toimivaltaisten viranomaisten ja Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) välillä. Eurojustin tehtävistä ja toimivallasta säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/1727 (Eurojust-asetus). Suomen osallistumisesta Eurojustin toimintaan säädetään Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annetussa laissa (1232/2019, Eurojust-laki). Eurojust-laki sisältää säännökset kansallisten toimival-

taisten viranomaisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä Eurojustin kansallisen jäsenen tiedonsaantioikeudesta ja oikeudesta käsitellä ja luovuttaa henkilötietoja salassapitosäännösten estämättä Eurojustille. Mainittu lainsäädäntö vaikuttaisi kattavan artiklan edellytykset. Tarvittaessa tiedonsiirtoja koskevaa sääntelyä sekä henkilötietojen käsittelyyn liittyviä suoja-toimia koskevien säännösten riittävyyttä tulee kuitenkin arvioida tarkemmin, siltä osin kuin Eurojustille artiklan mukaan siirrettävät tiedot voivat tarkoittaa arkaluonteisten tietojen käsittelyä.

Uusi 26 d artikla edellyttäisi, että uhreilla on kansallisen lainsäädännön nojalla käytössään tehokkaat oikeussuojakeinot siltä varalta, että heidän direktiivin mukaisia oikeuksiaan loukataan. Artiklalla on liityntä ehdotuksen 10 b artiklaan, joka koskee oikeutta tiettyjen päätösten uudelleentarkasteluun. Näiltä osin ehdotuksen vaikutuksia lainsäädäntöön on arvioitu edellä.

Uhridirektiivissä säädetään useista erilaisista uhrien oikeuksista, joihin liittyy kansallisessa lainsäädännössä erilaisia oikeussuojakeinoja. Esimerkiksi kuulemista tai avustajan käyttöä koskevan oikeuden loukkauksiin voidaan vedota rikosasiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä. Tavallista muutoksenhakua voidaan käyttää, jos katsotaan tuomioistuimen tehneen virheen antamassaan ratkaisussa oikeudenkäymiskaaren 25 ja 30 lukujen mukaisesti. Lisäksi oikeudenkäymiskaaren 31 luvussa on säännökset ylimääräisestä muutoksenhausta. Viranomaisten laiminlyödessään tehtäviään asiasta voidaan kannella ylemmälle viranomaiselle. Edelleen uhri voi tehdä kantelun myös eduskunnan oikeusasiamiehelle tai valtioneuvoston oikeuskanslerille. Eduskunnan oikeusasiamies tai valtioneuvoston oikeuskansleri voivat saamiensa kanteluiden perusteella esimerkiksi antaa huomautuksen tai suositella viranomaista hyvittämään aiheutuneen vahingon. Suomen lainsäädännön arvioidaan ainakin pääosin täyttävän artiklan vaatimukset. Artiklan vaikutuksien laajuuden vuoksi sen sisältöä ja suhdetta kansalliseen lainsäädäntöön tulee kuitenkin neuvotteluissa arvioida tarkemmin.

4.1.5 Muut säännökset

Ehdotuksen 26 b artiklassa säädettäisiin niistä oikeuksista, joita uhrien tulisi voida käyttää sähköisen viestintävälineen avulla.

Artiklan 1 kohdassa viitatuissa artikloissa tarkoitetut oikeudet ovat oikeus tukipuhelimeen (3 a artikla), oikeus saada oikeuksistaan tietoja (4 artiklan 1 kohta), oikeus saada kirjallinen vahvistus rikosilmoituksesta (5 artiklan 1 kohta), rikosilmoituksen tekemiseen liittyvät oikeudet (5 a artikla), oikeus saada tietyt ilmoitukset omassa asiassaan (6 artiklan 1, 2, 4, 5 ja 6 kohta) ja oikeus tiettyjen oikeudenkäyntimenettelyssä tehtyjen päätöksiä uudelleentarkasteluun (10 b artikla).

Voimassa oleva sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnasta annetun lain (13/2003), hallintolain (434/2003) ja digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019) sääntely edellyttää jo nykyisellään, että viranomaisen on mahdollistettava hallinnon asiakkaalle asiointi digitaalisia palveluita tai muita sähköisiä tiedonsiirtomenetelmiä käyttämällä ennen esitutkinnan tai poliisitutkinnan toimittamisen aloittamista. Sen sijaan esitutkinnan tai poliisitutkinnan käynnistyttyä oikeuden sähköiseen viestintään turvaavat esitutkintalain ja julkisuuslain asianosaisjulkisuutta koskevat säännökset sekä julkisuuslain sähköistä tiedonantotapaa koskeva sääntely. Vastaavasti lainkäyttöasian käsittelyn osalta artiklan vaatimukset täytyy oikeudenkäynnin julkisuuslain ja julkisuuslain sääntelyn kautta. Artiklan ei siten arvioida aiheuttavan merkittäviä lainsäädäntömuutostarpeita. Artiklan asettamia vaatimuksia käytännön tasolla tulee kuitenkin arvioida neuvotteluissa tarkemmin. On mahdollista, että ehdotetussa muodossa artikla edellyttäisi sellaisien sähköisten viestintävälineiden kehittämistä, joita kaikilla artiklassa mainittuihin oikeuksiin liittyvillä tahoilla ei ole käytännössä tarjolla.

Artiklan 3 kohta vaikuttaa olevan hyvin sopuoinnussa asetuksen (EU) N:o 910/2014 (eIDAS-asetus) ja sen tavoitteiden kanssa. eIDAS-asetuksen tarkoituksena on luoda yhteiset vaatimukset sähköisille tunnistusvälineille ja luottamuspalveluille, jotta vaatimukset täyttäviä palveluita voidaan käyttää kaikkialla EU:ssa. Ehdotuksen keskeinen vaikutus olisi, että artiklassa tarkoitetuissa prosesseissa toimivilla tahoilla tulisi olla kyvykkyys ottaa vastaan toisen jäsenvaltion ilmoittamalla tunnistusvälineellä tapahtuva sähköinen tunnistautuminen tai luottamuspalvelun tarjoajan tuottama sähköinen allekirjoitus tai leima, jos kyseisessä prosessissa edellytetään sähköistä tunnistamista tai sähköistä allekirjoitusta tai leimaa. eIDAS-asetusta ollaan parhaillaan muuttamassa ja se voi vaikuttaa eIDAS-asetuksen mukaisten palveluiden yleistymiseen.

Uusi 26 c artikla asettaisi edellytyksiä turvata vammaisten uhrien oikeudet. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että vammaiset uhrit voivat hyödyntää direktiivin 26 b artiklassa tarkoitettuja sähköisiä viestintävälineitä yhdenvertaisesti muiden kanssa noudattamalla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/882 (ns. esteettömyysdirektiivi) liitteessä I vahvistettuja esteettömyysvaatimuksia. Jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että vammaiset uhrit voivat käyttää direktiivin soveltamisalaan kuuluvia menettelyjä sekä tukipalveluja ja suojelutoimenpiteitä yhdenvertaisesti muiden kanssa direktiivin (EU) 2019/882 liitteessä I vahvistettujen esteettömyysvaatimusten mukaisesti. Jäsenvaltioiden olisi lisäksi varmistettava, että vammaisille uhreille järjestetään pyynnöstä kohtuulliset mukautukset.

Siltä osin kuin artiklan tarkoittamassa palvelussa on kyse digitaalisesta palvelusta, tulee sovellettavaksi digitaalisten palvelujen tarjoamisesta annetun lain (306/2019, digipalvelulaki) mukaiset saavutettavuusvaatimukset. Mikäli nyt ehdotettavana olevan direktiivin nojalla perustettaisiin uusia tai kehitettäisiin viranomaisen nykyisiä sähköisiä palveluja, koskee digipalvelulain sääntely tällaisia palveluja eikä uutta sääntelyä lähtökohtaisesti tarvita. Mikäli kyse olisi jonkun muun kuin viranomaisten tuottamista digitaalisista palveluista, tämä edellyttäisi todennäköisesti uutta kansallista lainsäädäntöä.

Ehdotuksen 26 b artiklassa mainitaan myös 3 a artikla, jonka mukaan uhrien tukipuhelimen tulisi olla saatavilla esteettömyysvaatimuksia noudattamalla. Tukipuhelin olisi viestintäpalvelu, jota koskee sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014, SVPL) säännökset. Mainittuun lakiin sisältyy esteettömyysdirektiivin mukaiset viestintäpalveluja koskevat esteettömyysvaatimukset. Esteettömyysdirektiivin mukaisesti SVPL:n mukaisia esteettömyysvaatimuksia sovelletaan silloin, kun viestintäpalvelu on kuluttajalle tarjottava palvelu. Esteettömyysdirektiivissä palveluntarjoajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka tarjoaa palvelua unionin markkinoilla tai tarjoaa tällaista palvelua loppukäyttäjille. On mahdollista, että voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö kattaisi artiklan mukaiset vaatimukset myös ehdotetun 3 a artiklan mukaisen puhelinpalvelun osalta, mutta tarvetta säätää tukipuhelimen esteettömyydestä erikseen tulisi arvioida vielä tarkemmin.

4.2 Ehdotuksen taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Uhrien neuvonta- ja tukipalveluita koskevien velvoitteiden toteuttaminen edellyttäisi todennäköisesti lisäresursseja uhrien tukipalveluille. Lisäksi Rikosuhripäivystyksen palveluvelvoitetta tulisi tarkistaa. Puhelinpalvelun tarjoaminen englanniksi vaatisi selkeää resurssilisäystä. Tukipuhelimen toteuttaminen 3 a artiklan mukaisessa laajuudessa vaatisi julkisen palveluvelvoitteen sisällön tarkistamista ja Rikosuhripäivystyksen toimintaan kohdennettavien resurssien vahvistamista valtion talousarvion avustusmomentilta. Jos psykologisen tuen järjestämisen velvollisuus olisi yleisellä tukipalvelulla, tarkoittaisi se merkittävää muutosta Rikosuhripäivystyksen

palveluvalikkoon ja julkiseen palveluvelvoitteeseen sekä lisäresurssien tarvetta. Tarkoituksenmukaisempi ratkaisu saattaisi olla, että ammattimainen psykologinen tuki järjestettäisiin muualla kuin osana yleisiä tukipalveluita, mutta yleinen tukipalvelu ohjaisi asiakkaan sinne.

Ehdotettu 22 artiklan muutos laajentaisi voimassa olevan esitutkintalain 11 luvun 9 a §:n mukaista henkilökohtaista arviointia. Arviointi olisi tehtävä kaikkien rikosten uhrien osalta, kun uhri ottaa ensimmäisen kerran yhteyttä toimivaltaisiin viranomaisiin. Lisäksi arviointia tulisi päivittää säännöllisesti koko rikosprosessin ajan. Artiklaa koskevista muutoksista aiheutuisi nykyistä laajempia velvoitteita sekä resurssivaikutuksia toimivaltaisille viranomaisille.

Ehdotettu uusi 26 a artikla edellyttäisi viranomaisten välisen yhteistyön kehittämistä, lisäkoulutusta sekä viranomaisten resurssien kasvattamista.

Direktiivin 28 artiklaa koskevalla muutosehdotuksella asetettaisiin tietojen ja tilastojen toimittamiselle voimassa olevaa sääntelyä yksityiskohtaisempia velvoitteita. Poliisin tietoon tulleiden rikosten tilastoinnissa lähdeaineistona käytetään sisäministeriön poliisiasian tietojärjestelmää (PATJA). Rikoksen uhriin liittyvää tietoa, jota artiklassa edellytettäisiin, ei kuitenkaan saada PATJA-järjestelmästä kaikista rikoksista kattavasti. Jos uhriin liittyviä tietoja haluttaisiin kerätä nykyistä laajemmin, PATJA-järjestelmään pitäisi tehdä muutoksia.

Ehdotus saattaisi edellyttää viranomaisten tietojärjestelmien tai sähköisten viestintävälineiden kehittämistä eri velvoitteiden täyttämiseksi.

Ehdotuksesta saattaisi aiheutua muitakin resurssivaikutuksia viranomaisille. Neuvottelujen edessä on pyrittävä tarkentamaan ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia ja selvitettävä mahdollisuuksia saada niihin EU-rahoitusta. Mahdollisista määräraharapeista päätetään normaaliin tapaan talousarviota koskevissa päätöksentekomenettelyissä.

5 Ehdotuksen suhde perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksiin

Komissio on katsonut ehdotuksen vaikuttavan myönteisesti muun muassa seuraaviin Euroopan unionin perusoikeuskirjassa vahvistettuihin perusoikeuksiin: oikeus elämään (2 artikla), oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen (3 artikla), oikeus yksityis- ja perhe-elämän kunnioittamiseen (7 artikla), henkilötietojen suoja (8 artikla), oikeus yhdenvertaisuuteen lain edessä (20 artikla), oikeus syrjimättömyyteen (21 artikla), lapsen oikeudet (24 artikla), vammaisten sopeutuminen yhteiskuntaan (26 artikla), oikeus toimeentuloturvaan ja terveyden suojeluun (35 artikla), oikeus hyvään hallintoon (41 artikla) sekä oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin ja puolueettomaan tuomioistuimeen (47 artikla) (direktiiviehdotuksen perusteluosa s. 12). Ehdotus vahvistaisi myös vastaavia oikeuksia Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa kansainvälisessä yleissopimuksessa (SopS 7 ja 8/1976).

Ehdotuksen voi katsoa edistävän useita rikosten uhrien perusoikeuksia. Perustuslain (731/1999) 1 §:n 2 momentissa turvataan ihmisarvon loukkaamattomuus. Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä ja kunnia on turvattu. Ehdotetut muutokset edellyttäisivät puuttumista uhrin yksityiselämän suojaan (ml. henkilötietojen suojaan), kun tavoitteena on turvata uhrin henkilökohtainen vapaus, koskemattomuus ja turvallisuus. Yhdellä perusoikeudella ei ole sinänsä etusijaa suhteessa toiseen, ja direktiiviehdotuksessa henkilötietojen käsittelyä edellyttävillä säännöksillä olisi myös uhrin oikeuksiin myönteisiä vaikutuksia. Osaan ehdotuksista liittyy rikoksia koskevien henkilötietojen käsittelyä. Osa ehdotuksista vaikuttaa kuuluvan rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU)

2016/680 soveltamisalaan ja osa yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 soveltamisalaan. Rikostuomioihin ja rikoksiin liittyvät henkilötiedot on perustuslain tulkintakäytännössä katsottu arkaluonteisiksi henkilötiedoiksi, joilla tarkoitetaan laajempaa tietojoukkoa kuin tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja (esim. terveystiedot, etninen alkuperä). Uhrin turvallisuuden ja tuen takaamiseksi 22 artikla vaikuttaisi edellyttävän sekä uhria että rikosentekijää koskevien arkaluontoisten tietojen (ml. erityiset henkilötietoryhmät) käsittelyä.

Lisäksi ehdotuksen voi katsoa edistävän erilaisessa asemassa olevien uhrien, kuten vammaisten ja lasten, yhdenvertaisuutta ja siten toteuttavan perustuslain 6 §:n vaatimuksia. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Ehdotuksen voi myös katsoa edistävän uhrien osalta perustuslain 21 §:n mukaista oikeusturva-perusoikeutta parantamalla uhrin tiedonsaantia, helpottamalla rikosilmoitusten tekemistä ja edistämällä uhrin osallistumista rikosoikeudelliseen menettelyyn. Ehdotetuista 16 artiklan muutoksista seuraava rikos- ja vahingonkorvausasian käsittely kaikissa tapauksissa samassa yhteydessä saattaisi pitkittää rikosasian käsittelyä. Näin ollen ehdotuksella voisi olla oikeusturva-perusoikeuden toteutumisen kannalta haitallisia vaikutuksia.

6 Ahvenanmaan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 23 kohdan mukaan lainkäyttöä ja esitutkintaa koskevat asiat kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan eräin sellaisin poikkeuksin, joista direktiiviehdotuksessa ei ole kysymys.

7 Ehdotuksen käsittely Euroopan unionin toimielimissä ja muiden jäsenvaltioiden kannat

Neuvosto ja parlamentti eivät ole vielä käsitelleet ehdotusta.

Direktiivin muutosehdotuksen käsittely aloitetaan neuvoston rikosoikeusyhteistyöryhmässä (COPEN) syyskuussa 2023.

8 Ehdotuksen kansallinen käsittely

Direktiiviehdotus on käsitelty oikeus- ja sisäasiat -jaoston (EU-7) kirjallisessa menettelyssä 31.8.–4.9.2023.

9 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhtautuu direktiiviehdotuksen tavoitteisiin lähtökohtaisesti myönteisesti. Valtioneuvosto pitää yleisesti tärkeänä kehittää rikoksen uhrien oikeuksia ja asemaa, ja kannattaa rikoksen uhrien oikeuksien suojelun vahvistamista myös Euroopan unionin tasolla. Direktiiviehdotuksella voidaan tältä osin edistää myös uhrin aseman kehittämiseen liittyvien pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan sisältyvien tavoitteiden saavuttamista.

Valtioneuvosto katsoo, että uhrin aseman kehittämisessä erityistä huomiota on kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa olevien uhrien asemaan sekä uhrin lisäksi vaurioiden välttämiseen ja uudelleen uhriksi joutumisen ehkäisemiseen. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että ehdotuksella pyritään myös näihin tavoitteisiin.

Ehdotukset vastaavat osittain naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta annetun direktiiviehdotuksen (COM(2022) 105 final) sisältämää sääntelyä. Siltä osin kuin direktiiviehdotukset sisältävät samanlaista sääntelyä, neuvotteluissa tulee ottaa huomioon kyseistä direktiiviehdotusta koskevista neuvotteluissa tehdyt ratkaisut.

Valtioneuvosto pitää tarpeellisena arvioida ehdotuksia sekä suhdetta Suomen palvelujärjestelmiin huolellisesti ja tarkoituksenmukaisuusperustaisesti. Ehdotusten yksityiskohtia tulee harvita ja on pyrittävä huolehtimaan siitä, että sääntely on selkeää, tarkoituksenmukaista ja sovitettavissa yhteen kansallisen järjestelmän sekä kansallisen lainsäädännön kanssa. Ehdotettuja säännöksiä, kuten uhrin yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin, tulee arvioida myös tietosuojavaatimusten kannalta ja jatkovalmistelussa tulee vielä varmistaa säädösehdotusten yhdenmukaisuus EU:n tietosuojasääntelyn kanssa. Erityisesti valtioneuvosto pitää tärkeänä arvioida uhrin suojele- ja tukitarpeiden arviointia koskevia ehdotuksia tarkemmin. Neuvotteluissa tulee pyrkiä siihen, että arvioinnista aiheutuvat velvoitteet eivät ole liian laajoja ja että arvioinnin toteuttamisesta ei aiheudu viranomaisille ja muille tahoille kohtuutonta hallinnollista taakkaa.

Valtioneuvosto suhtautuu erittäin varauksellisesti uhrille suoritettavaa vahingonkorvausta koskeviin ehdotuksiin komission ehdottamassa muodossa. Neuvotteluissa tulee pyrkiä siihen, että direktiivi sallii jatkossakin vahingonkorvausasian käsittelemisen rikosasian käsittelystä erillään. Lisäksi neuvotteluissa tulee pyrkiä ratkaisuihin, jotka eivät edellytä kansallisen rikosvahinkolainsäädännön perusratkaisuiden muuttamista.